

Sorø Bevaringsforening
v/fmd. Helge Torm
Munkevænget 2, II t.h.
4180 Sorø

ÅRSBERETNING FOR SORØ BEVARINGSFORENING FOR MARTS 2025 - MARTS 2026

1) Generalforsamling 2025 blev afholdt den 24. marts på Værkerne og dirigeret af Jan Preisler.

Ved valg til bestyrelsen blev alle medlemmer af bestyrelsen genvalgt, dvs. Helge Torm, Klaus Rostgaard, Gregers Steendahl, Ellen Williams, Thomas Bertelsen og Sif Stine Mørkeberg.

Eva Kunckel blev valgt som ny suppleant i stedet for Flemming Bruun, der dog fortsatte som webmaster.

2) Bestyrelsen

Umiddelbart efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig som følger:

Formand: Helge Torm

Kasserer: Klaus Rostgaard

Sekretær: Gregers Steendahl

Bestyrelsesmøder er frem til årsskiftet blevet afholdt den 28. august hos Helge, den 20. november hos Eva og den 8. december hos Klaus, og i år har der været møder den 20. januar hos Thomas og igen den 26. februar hos Klaus.

De hyppige møder til sidst skyldes forberedelser til det debatmøde om arkitekturpolitik, som bestyrelsen allerede havde taget beslutning om før generalforsamlingen sidste år.

3) Medlemsaktiviteter

a) Ved generalforsamlingen i 2025 kom byplanlægger Erik Julius Pedersen, formand for Bygningskultur Ringsted og modtager af By og Land Danmarks diplom i 2024, med et glimrende oplæg om, hvordan man tager fat på bevaringsarbejdet i vores nabokommune.

b) Det nævnte debatmøde har fået en langtrukken planlægningsfase, idet det ikke kunne afholdes den 27. september 2025, som det var tænkt, fordi kommunen samme dag afholdt sit folkemøde på Akademigrunden – det kunne vi ikke så godt konkurrere med. Men nu bliver det til noget, nemlig den 21. april!

Debatmødet er et indslag i det, der hedder Projekt Samlingskraft, og som støttes af Realdania og drives af By og Land Danmark med os som lokal initiativtager i samarbejde med Frederiksberg Lokalforsamling, som er den anden forening, der iflg. betingelserne for tilskud skal stå bag et sådant arrangement.

Beretningsåret blev således tyndt på aktiviteter for medlemmerne, hvad vi må beklage, men medlemsplejen er blevet tilgodeset med to medlemsbreve; nr. 1-2025 blev udsendt den 3. maj, og nr. 2-2025 kom den 20. december.

4) Bevaringssager – store som små

a) Ankerhus

I den for kulturmiljøet på Ankerhus så uheldige udvikling med omfattende nybyggeri, som lokalplan SK 75 favoriserede, fik bygherren i foråret 2025 ønske om flere dispensationer, hvad SB ikke kunne gøtere fuldt ud, hvorfor vi gjorde indsigelse den 12. maj. Det drejede sig især om ændringer af tagformer fra tag med hældning til fladt tag i delområde C, ikke langt fra hovedbygningen.

I samme måned gjorde bevaringsforeningen desuden et sidste forsøg på at redde et par historiske bygninger mere end de fem, der i forvejen iflg. lokalplanen for området skulle bevares.

Det drejede sig om den næstældste bygning fra 1904, villaen ved siden af Magdalene Lauridsens villa fra 1902, og om gårdlængen fra 1907. Vore anstrengelser var – ikke overraskende – forgæves.

Det var Eva Kunckel, der var drivkraften i redningsforsøget, hvor hun kontaktede bygherren og de lokale medier. Således bragte Sjællandske en artikel om initiativet den 22. maj 2025. Ligeledes søgte vi Lorentz Jørgensens fond om støtte til bevaring, men forgæves.

Fire af de bevaringsbeskyttede bygninger er siden, kort før årsskiftet, blevet solgt til nye ejere, mens den femte beholdes af bygherre til fælleshus. Man må håbe, at bygningerne behandles nænsomt af ejerne efter flere års manglende vedligeholdelse – og opvarmning!

Selve idéen med at udlægge området som kulturmiljø, som kommunen gjorde kort før ”de nye tider”, synes at være ganske udhulet, eftersom al nyere Ankerhus-bebyggelse, der også fortalte kulturhistorie, er fjernet med hård hånd – og sådan som det nye byggeri tegner sig!

b) Lokalplan SK 82 for Allé-kvarteret

En anden større sag er fremtiden for Allé-kvarteret (tidl. kaldt Generationskvarteret), hvor kommunen ønsker en udvikling, der medfører kraftige forandringer med bl.a. et plejehjem på den gamle cirkusplads.

Sagen, der har stået på i flere år, er i efteråret fra kommunens side udmøntet i et forslag til lokalplan nr. 82. Ved et borgermøde på Borgerskolen den 2. februar deltog fra SB Ellen Williams og formanden. Vi kom her med kritik, bl.a. med stor bekymring for den hårde udnyttelse af det grønne friareal tæt op ad den fredede allé i Fægangen, jfr. referat i Sjællandske den 4. februar.

Planforslaget rummer dog også positive træk som optagelse af ældre bebyggelse som bevaringsværdige bygninger lige fra Allé-huset i den ene ende til det gl. posthus i den anden og ved at lægge ret faste rammer for ny bebyggelse, så den tager hensyn til det gamle bymiljø.

Vore kommentarer blev fremsendt den 2. marts. Disse og mange andres indsigelser er nu til behandling i administrationen, der skal udfærdige en ”hvidbog” som bilag i den videre, politiske sagsbehandling.

c) Den kommende lokalplan SK 88 for byens nordvestkvarter (dvs. dele af villakvarteret nord for Slagelsevej og hele villakvarteret syd for Slagelsevej)

Dette vigtige bevaringstiltag, som SB har bidraget til siden 2011-12 ved at foretage SAVE-vurdering af hundredvis af villaer, er omsider ved at få sit endelige resultat i form af en bevarende lokalplan, formentlig inden udgangen af 2026.

I mellemtiden er der opstået en sag omkring bevaring vedr. det ydre af en bestemt villa, Fru Ingesvej 21, som har fået karakteren 4. Huset er formentlig fra o. 1950. Ejer ønskede sidste sommer at få tilladelse til udskiftning af vinduerne i gavlen ud mod vejen, dels originale, dels sekundære. Hvor de nuværende vinduer har store ruder, ønsker ejer at få småsprossede vinduer, fordi de ville passe bedre ind i miljøet på vejen og til huset selv, hævdede han. Vi var rygende uenige i den betragtning, for både de bevarede og de nyere vinduer er vinduer med to rammer med een stor rude i hver ramme! Småsprossede vinduer hører andre og ældre perioder til! Kommunen har dog givet tilladelse til den, synes vi, forkerte vinduesudskiftning. Den er pr. dags dato ikke foretaget endnu.

c) ESSO-tanken på Slagelsevej

Som man vil have bemærket, er den gamle ESSO-tankstation på Slagelsevejs sydside nær Alberti-krydset. nu en saga blot. Det foregik dog ikke uden sværds slag, men ikke fra vores side! Forkæmperne for bevaring her var nemlig folk udefra: direktøren for Vemmelev Osteboers, Henrik Møller Kastrop, og ark. Jens Aaberg, Valby, på det tidspunkt medlem af By og Land Danmarks bestyrelse.

Uden at kontakte os først, gik d' herrer i gang med en bevaringsaktion overfor stedets ejer og Region Sjælland, som var interesseret i at overtage nabogrunden til P-pladser. Det var meningen, at tankstationen med midler fra Realdania skulle omdannes til uddannelsessted for udfordrede unge og til vejhistorisk museum. Det fik vi underretning om den 28. april i en mail fra Aaberg.

Selvom fremgangsmåden var usædvanlig, og planen forekom lidt urealistisk, påtog jeg mig på vegne af projektmagerne at søge Sorø-mæcenen Lorenz Jørgensens fond om tilskud til projektet, men det blev som forventet til et afslag.

SB ønskede ikke at slå til lyd for bevaring, ikke mindst fordi vi fandt, at ESSO-anlægget fremtrådte amputeret efter fjernelsen for år tilbage af benzinstanderne, men også fordi vi var vidende om, at Andelsbyen Nyvang ville overtage værkstedsbygningen. Det meddelte vi kommunen den 5. september, og den 25. november gav kommunen ejer tilladelse til nedrivning.

Indrømmes må det, at ESSO-tanken eller for den sags skyld en pæn, ny bebyggelse var at foretrække for en P-plads, der nu skal ligge som et kedeligt hul imellem ældre bebyggelse ud til Slagelsevej.

d) "Tre Konger" i Østergade 3

Ejer ønskede i sommeren 2025 at udskifte det oprindelige af grå cementtegl på den gamle biografbygning med et nyt af røde betontegl. Det ville SB ikke modsætte sig (selv om der i lokalplanen for området kræves røde vingetegl), hvad vi meddelte kommune ved kvartalsmødet den 17. juni, og den 1. juli fik ejer tilladelse til det af kommunen. Fornyelsen fandt derpå sted – og den pynter faktisk på bygningen.

e) Baghuset til Vestergade 32, Sorø

Ejer af det nu næsten færdigindsatte for- og sidehus på Vestergade 32 har bedt kommunen om tilladelse til nedrivning af det bevaringsværdige baghus dér; det er opført i bindingsværk samtidigt med de andre, grundmurede bygninger, dvs. i 1848 for postmester Domenico Bojesen. Baghuset

har oprindeligt tjent til havestue, vaske- og brænderum; i nyere tid primært anvendt som garage (for en motorcykel). Skønt ret forfaldent kan huset reddes endnu, hvis viljen er der.

Vi blev underrettet om sagen fra kommunen den 7. januar, og i en indsigelse, vi har afsendt den 6. februar, har vi påpeget det lille hus' kulturhistoriske betydning som et af de sidste baghuse af den art i det gamle Sorø. Desuden understreger sagen for os, skrev vi, behovet for en bevarende lokalplan for den karré eller kvarter, som baghuset er en del af.

5) **Medieaktiviteter**

Det i medlemsbrev 1-2025 omtalte interview med formanden ved en journalist fra Sjællandske ang. "Vedels Have", det nye byggeri for enden af Søgade, kom aldrig på tryk, hvad jeg både er forundret og forarget over!

Derimod havde jeg som lokalforeningsformand et indlæg i Berlingske Tidende den 17. juli 2025 om bevaringsvilkårene i dagens Danmark. Det skete på baggrund af en meget kritisk artikel af Eva Selsing den 11. juli – hun ville ligefrem kriminalisere nedrivning! Jeg gav hende stort set ret i hendes betragtninger, men pegede på – som noget ganske afgørende for bevaringssagen – det økonomiske incitament, der kan ligge i mulighed for tilskud fra det offentlige til bevaring. Her savnes på landsplan en almen, slagkraftig støtteordning, der skal omfatte de bygninger, som er blevet erklæret bevaringsværdige af kommunerne, og hvis ejere derfor rammes af nogle restriktioner i deres handlefrihed – p.t. uden økonomiske kompensationer eller mulighed for det.

6) **Bygningskulturgruppen**

Dette udvalg er et forum for samarbejde mellem kommunen, bevaringsforeningen og Museum Vestsjælland omkring bevarings spørgsmål, der opstår i kommunalt regi eller fremlægges af forening og museum.

Møderne, der normalt finder sted i planafdelingen på rådhuset een gang i kvartalet, har i beretningsåret været afviklet den 17. juni og den 25. september samt den 28. januar.

Det er meget vigtigt med den dialog, vi her kan føre med kommunen, ikke mindst ved på denne måde at kunne blive draget tidligt ind i de kommunale beslutningsprocesser – førend løbet er kørt!

7) **"Gårdprojektet" o.a.**

Et eksempel på det gode samarbejde er det "gårdprojekt", som nu har været i gang i tre år, og nærmer sig en afsluttende fase med fastlæggelse af bevaringsværdierne for de enkelte ejendomme. Der er her tale om de 3- og 4-længede gårde, der har overlevet udviklingen, og det derfor gælder om at sikre for eftertiden på bedst mulige måde.

Når SAVE-vurderingerne ligger fast, vil ejendommene blive erklæret bevaringsværdige i kommuneplanen ved næste revision af samme.

Aktører i processen er fra bevaringsforeningens side formanden, fra Museum Vestsjælland museumsinspektør Helle Ålsbøl og fra Sorø Kommune byplanlægger Ellen Sloth Rostén og strategisk planlægger Emilie Dirach Andersen.

En bestemt gård har haft vores særlige bevågenhed. Det drejer sig om den firelængede gård på Stenstrupvej 1i Stenstrup. Ejer, Poul Stentoft, kontaktede Sorø kommune i september med henblik på mulighederne for fredning. Kommunen, der ikke arbejder med bygningsfredning, kontaktede os, og jeg og bondegårdseksperter Torben Lindegaard Jensen, Odense, rykkede ud i felten og

besigtigede gården den 27. november, venligt modtaget af ejerparret. Udlængerne fra ca. år 1800 er rimeligt intakte, men stuehuset er så moderniseret, så det kan ikke holde til en fredning. Torben skrev da en støtteerklæring den 8. dec., som ejer kan bruge ved ansøgning om økonomisk støtte.

8) Forholdet til By og Land Danmark

Formanden deltog i landsforeningens generalforsamling den 15. november i Kompagnihuset i Næstved. Fra sidste års generalforsamling i Nyborg blev spørgsmålet taget op om inkorporering i vedtægterne af det ret nye fænomen "lokalafdelinger". SB og Frederiksberg Bevaringsforening foreslog i fællesskab vedtægtsændringer, der tog hånd om hanke med den nye måde at organisere sig på, men vore forslag blev stemt ned.

SB's formand er til stadighed formand for By og Lands Frednings- og bevaringsudvalg.

9) Tak

Vi takker medlemmerne for opbakning, og jeg takker bestyrelsen for godt samarbejde. På det seneste har lokalplan SK 82 og ikke mindst planlægningen af debatmødet om arkitekturpolitik givet os sved på panden, men heldigvis har alle i bestyrelsen ydet en stor indsats. Må debatmødet blive en succés!

Helge Torm,
Sorø den 16. marts 2026

Beretningen aflagt p.b.v. ved generalforsamlingen i Sorø den 19. marts 2026.